

Предраг Ђ. Бајић^[1]

Универзитет „Унион – Никола Тесла“
Факултет за спорт
Београд (Србија)

УДК 316.34(81)(049.32)

316.34(470)(049.32)

316.34(540)(049.32)

316.34(510)(049.32)

Приказ

Примљен 21. 06. 2021.

Прихваћен 21. 06. 2021.

doi: 10.5937/napredak2-32836

Осврт на оне који долазе: Кинеске „цигле“ у глобалној економији



Ли Пејлин, М. К. Горшков, Сели Скалон и К. Л. Шарма (ур.): *Друштвена стратификација у земљама БРИК-а: промене и перспективе*. Завод за уџбенике, Београд, 2014, 846 страна

Појам БРИК је у кратком периоду постао толико препознатљив да је у свакодневном говору и новинским извештајима престало да се даје додатно објашњење уз његово спомињање. У првој години овог века сковао га је британски економиста Џим О’Нил (Jim O’Neill), у извештају инвестиционе банке Голдман Сакс (Goldman Sachs) о економском истраживању под оригиналним називом *The World Needs Better Economic BRICs*, поигравајући се тако изговором енглеске речи за цигле (*bricks*). На тај начин је нагласио како су „свету потребне боље економске ‘цигле’“ и на глобалном нивоу повезао у једну кованицу земље с растућим развојем

[1] predrag.bajic@fzs.edu.rs

економског потенцијала – Бразил, Русију, Индију и Кину, за које је у каснијим радовима изнео предвиђања да би до половине 21. века могле знатно да преуреде светски економски поредак.

Управо су те потенцијално боље „цигле“ на глобалном плану изазвале велику пажњу. Тај извештај је усмерио погледе других држава и инвеститора ка подручјима која су препозната као „светска фабрика“ (Кина), „светска сировинска база“ (Бразил), „светска бензинска пумпа“ (Русија) и „светска канцеларија“ (Индија). И не само то, већ је економски потенцијал тих земаља подигао њихову међусобну сарадњу на виши ниво, па је први самит земаља БРИК-а одржан 2009. године у руском граду Јекатеринбургу, да би се потом том кругу прикључила и Јужноафричка Република.

Иако повезане економским интересима, који су препознатљиви и на глобалном нивоу, други сегменти поменутих друштава остали су у другом плану, мање познати светској јавности, што је покушао да промени тим социолога кроз обимну студију *Друштвена стратификација у земаљама БРИК-а: промене и перспективе* (*Handbook on Social Stratification in the BRIC Countries: Change and Perspective*), коју су уредили Ли Пејлин (Li Peilin), М. К. Горшков (М. К. Gorshkov), Сели Скалон (Celi Scalon) и К. Л. Шарма (К. L. Sharma), који је написао свих девет анализа везаних за Индију. Идеја о овом зборнику резултат је споразума о сарадњи из 2009. године, потписаног између Кинеске академије друштвених наука (CASS) и Руске фондације

за друштвене науке (RFH), после чега је проширена кроз сарадњу са социолозима из Бразила и Индије. Исход је зборник са 36 радова, подељених у девет тематских целина, бројним подацима, графиконима и табелама, као и богатом библиографијом, која даје могуће смернице за даље истраживање. На српском језику га је објавио Завод за уџбенике 2014. годину дана после оригиналног издања (превела с енглеског језика Миљана Протић).

Већ на корицама је наговештено да „ова упоредна студија, попуњавајући празнину у постојећој литератури, помаже да боље разумемо привредни раст и друштвени развој четири велике земље и нуди одговор на питање: како те силе у успону, са огромним међусобним историјским, географским, културним, језичким, верским и политичким разликама, могу да имају исте тежње и заједнички делају“. Аутор Ли Пејлин о томе говори у уводу, где наглашава да су „корените промене у друштвеној структури тих земаља оно што ће одредити њихову будућност, али и делимично обликовати друштвено-економски пејзаж света“. О озбиљности говори и списак од 28 сарадника, чије се кратке биографије налазе на странама после увода.

У првом делу ове упоредне студије, под називом „Промене у друштвеној стратификацији“, налазе се следеће анализе: „Друштвена стратификација и њене промене у Бразилу“ (С. Скалон), „Промене у друштвеној стратификацији руског друштва у периоду преображаја“ (З. Т. Голенкова и М. К. Горшков), „Друштвена стратификација и промене у савременој Индији“ (К. Л. Шарма) и

„Промене у друштвеној стратификацији Кине почев од 1978. године“ (Ли Пејлин).

У другом сегменту се говори о радничкој класи у следећим радовима: „Рад, радници и политика у савременом Бразилу од 1980. до 2010. године“ (М. А. Сантана), „Радничка класа у транзиционом друштву: од Совјетског Савеза до Руске Федерације“ (З. Т. Голенкова и Е. Д. Игитканијан), „Урбана индустријска и рурална пољопривредна радничка класа у Индији“ (К. Л. Шарма) и „*Status quo* и промене у структури радничке класе у данашњој Кини“ (Ли Веј и Тјан Фенг).

У трећем делу о сељаштву се говори у следећим радовима: „Бразилско сељаштво: историја отпора“ (М. де Назарет Баудел Вандерлеј), „Преображај друштвене структуре савремене руралне Русије“ (А. А. Хагуров), „Раслојавање сељаштва у Индији по стицању независности“ (К. Л. Шарма) и „Рурално друштво и сељаштво у Кини“ (Фан Пинг).

У четвртом сегменту фокус је на предузећима и предузетништву дат у следећим анализама: „Иновативно предузетништво у Бразилу“ (С. К. Гимараеш), „Развој предузетништва у Русији: главни трендови и *status quo*“ (А. Чепуренко), „Традиција и предузетништво индијских приватних предузетника“ (К. Л. Шарма) и „Почеци приватног предузетништва у кинеској транзиционој економији“ (Чен Гуангђин).

Пети део се бави средњом класом, историјски и кроз савремене тенденције, а чине га следећи радови: „Стварање средње класе у Бразилу: историја и изгледи за

будућност“ (А. Салата и С. Скалон), „Средња класа у руском друштву: хомогеност или хетерогеност?“ (Н. Е. Тихонова и С. В. Марејева), „Успон средње класе у Индији по стицању независности“ (К. Л. Шарма) и „Хетерогени састав и вишеструки идентитет кинеске средње класе“ (Ли Чунлинг).

Шести део је посвећен неједнакостима у приходима: „Неједнакост у приходима и друштвена стратификација у Бразилу: кључни одређујући фактори и промене у првој деценији XXI века“ (Л. Г. Кошта и С. Скалон), „Неједнакост у приходима у Русији“ (Ј. Епикина), „Сиромаштво и неједнакост у приходима у индијским урбаним и руралним областима“ (К. Л. Шарма) и „Структурна својства и трендови економске неједнакости у Кини“ (Чен Гуангђин).

Образовна неједнакост тема је седмог дела, у којем се налазе следећи радови: „Образовна неједнакост и друштвена стратификација у Бразилу“ (М. да Кошта, М. С. Козлински и Л. Г. Кошта), „Неједнакост у образовању: руски случај“ (Д. Л. Константиновски), „Образовање и друштвена стратификација у Индији: систематска неједнакост“ (К. Л. Шарма) и „Образовна неједнакост и експанзија образовања у Кини“ (Ли Чунлинг).

Када је реч о потрошњи, та тема је обрађена у осмом делу у следећим анализама: „Више од друштвене стратификације: нов начин сагледавања потрошачких пракси у савременом Бразилу“ (М. Кастањеда), „Потрошња и начин живота у Русији“ (П. М. Козирева, А. Е. Низамова и А. И. Смирнов),

„Настајућа потрошачка класа и њен начин живота“ (К. Л. Шарма) и „Стратификација потрошње међу друштвеним класама, групама занимања и идентитетским групацијама у Кини“ (Тјан Фенг).

У последњем, деветом сегменту, под насловом „Класна свест и вредности“, груписани су следећи радови: „Стварање радничке класе у Бразилу: од синдиката до државне власти“ (А. Кардозо), „Истраживање о класној и групној свести у савременом руском друштву“ (М. Ф. Черниш), „Повезаност друштвеног и класног и класни идентитет у градским и сеоским областима“ (К. Л. Шарма) и „Свест о припадности друштвеном слоју и поистовећење с њим у Кини“ (Ли Веј).

Имајући у виду све већи значај кинеских „цигала“ за светску економску грађевину, што је адут захваљујући којем та земља има све активнију улогу и у другим сегментима односа на глобалном нивоу, рад кинеских аутора у овој књизи доприноси и бољем разумевању односа у тамошњем друштву који су до тога довели и предикција које сада, када се овај зборник посматра са одређене временске дистанце од периода када је анализа извршена, већ имају јасне обриси у пракси. Између осталих, ту је и закључак Лија Пејлина из првог дела књиге, у којем говори о томе да је „промена коју је доживела друштвена структура Кине након реформе и отварања ка свету изузетно дубока, а развојни тренд који та промена буде обликовала одредиће правац и будућност Кине“. Он у раду наводи да ће, „како урбанизација постепено напредује у Кини, услед старења становништва и промена

у понуди радне снаге, доба кинеске јефтине радне снаге постепено проћи“. Ту закључује оно што је сада већ видљиво, да ће „будући економски раст Кине морати да направи прелаз са робе ’произведене у Кини’ (*made in China*) на робу произведену као ’кинески сопствени бренд’, па ће се упоредна предност кинеске радне снаге све више одражавати у квалитету њеног рада“.

Када је реч о односима у кинеском друштву, у последњем раду Ли Веј говори о томе каква је свест о припадности друштвеном слоју у Кини и каква је идентификација са тим, подсећајући већ на самом почетку како је „за тридесет година од почетка реформе и отварања ка свету Кина доживела преображај из пољопривредног друштва у савремено индустријско друштво и прешла с планског економског система на тржишни економски систем“. Због тога, како истиче, „њени друштвени слојеви такође су доживели велико интересно раслојавање, па је у сваком друштвеном слоју дошло до самопоистовећења и формирања групне свести, што је, пак, утицало на појаву несклада и фрагментације идентитета слојева“. Аутор дефинише класну свест и свест о припадности друштвеном слоју, као и саму свест о друштвеном раслојавању, која се односи на перцепцију разлика између друштвених слојева у јавности. Затим, говори о свести о слојном идентитету, где се испитује да ли појединац који припада неком слоју препознаје границу раздвајања и да ли увиђа да дели исте интересе с другим припадницима свог слоја, као и каква је свест о сукобима између друштвених слојева, која указује на

то како јавност перципира односе између друштвених група.

Управо у том делу аутор објашњава како је дошло до поделе друштвених слојева према интересу, али и до неких сукоба интереса, говорећи да је узрок томе то што су „од припадника радних јединица повезаних са државом грађани постали самосталније 'друштвене особе', док су радни односи, у којима је некада господарила држава, постали тржишно условљени“. На основу анализе извео је више закључака: већи део кинеске јавности осећа да постоје сукоби између слојева, свест о сукобима интереса између друштвених група најизраженија је код службеничких занимања и оних који себе сврставају у ниже друштвене слојеве, док се сукобљеност интереса између друштвених група углавном испољава у подели на богате и сиромашне, у индустријском сукобу и затегнутим односима између руководиоца и народа. Један од примера којима је Ли Веј показао особеност настанка кинеске свести о друштвеним слојевима јесте да „код осетљивије класификације слојева власници приватних предузећа би се радије сврстали у

'средњу класу' или чак 'радничку' и 'сеоску' него да себе опишу као 'слој власника предузећа“. Аутор истиче да је то „специфичан феномен који никада није примећен у западној теорији класне анализе“.

Због издвојених примера и још многих других који се односе на све четири државе, зборник *Друштвена стипификација у земљама БРИК-а: промене и перспективе* представља вредну упоредну студију о онима који, у актуелном глобалном односу снага, заједничким снагама покушавају да обезбеде не само своје „место под сунцем“ већ и важну активну улогу на међународној сцени, налазећи заједничке економске, као и политичке и безбедносне интересе. Она, такође, представља студију која нуди шири контекст за разумевање међународних односа у времену глобализације. Без обзира на временску дистанцу од дана када је објављена, као и то да је прошло више од деценије од када је настала идеја, њена вредност је у томе што је и са таквим размаком довољно свежа да се разумеју актуелни догађаји, анализира учињено у међувремену и предвиди будући процеси.